

Міф про Пригоду

КАТЕРИНА РАССУДИНА

30 ЧЕРВНЯ 2026

Фото: Dimitar Karanikolov

*Дорога знов біжить, біжить,
Я знов рушаю на поріг.
Оцю Дорогу, що манить,
Якби я всю здолати зміг!..
Допоки я карбую крок,
Мені все далі й далі йти —
Туди, між пасток і стежок,
Аж до кінця. Якби змогли...¹*

Чимало з нас упізнали ці слова Більбо Торбина, промовлені на початку стежки до наступної Пригоди. Куди він ішов? До якоїсь точки на мапі, потім до іншої, зрештою, до завершення життя. Так і кожна наша мандрівка, від звичного виходу на роботу до паломництва, — це фрагмент одного шляху, який прямує до смерті й за смерть.

Малою — і дорослою теж — я любила уявляти більш або менш марудні епізоди свого життя фільмом чи книжкою. І тоді люди з мого оточення немов приймали свої ролі й підігрували мені. Та хіба не були то справжні сцени з Пригоди під назвою «життєвий шлях»?

У середині ХХ століття американський дослідник міфу Джозеф Кемпбелл також приділив увагу розумінню людського життя з його етапами дозрівання як Пригоди. Саме тієї, що часто відображалася в легендах, казках і їхніх сучасних авторських відповідниках. Попри певну схильність Кемпбелла притягувати за вуха психоаналітичні інтерпретації, його підхід може бути засобом для тлумачення людського життя як мандрівки й дороговказом до успішного її завершення.

Загальну схему, яку пропонує Кемпбелл, для зручності подам у дещо скороченому вигляді: покликання героя ✕ відмова ✕ підтримка ✕ подолання перешкоди. Останній етап іще можна назвати стадією випробувань, яка завершується «перемогою» (її форми бувають різними) та поверненням до звичайного світу в новому статусі і з рятівною для цього світу пропозицією.

Поклик до Пригоди не розпочинається разом із нашим життям. Я радше сказала б, що він лунає тоді, коли особа починає чітко усвідомлювати свою окремішність, а з нею — особисту місію. У міфі цей момент зображений як вимога або просто okazія залишити звичне оточення (затишок свого дитинства) і вирушити в царство невідомого.

Цікаво, що нерідко — значно частіше, ніж нам здається, — ми не квапимося з відгуком на поклик. У такому разі, пише Кемпбелл, на нас чекають застій і втрата рушійної сили, якої ми в собі так і не відкрили, — по суті, смерть. Саме так можна проінтерпретувати відомі образи з книги Буття: «Лот вийшов і промовив до своїх (майбутніх) зятів, які мали взяти його дочок, кажучи: Вставайте, виходіте з цього місця, бо Господь хоче зруйнувати це місто. Та його зятям здавалося, що він жартує» (19, 14); «Жінка ж Лота озирнулась позад себе — і стала соляним стовпом» (19, 26).

У нашому житті ця відмова може бути зовсім непомітною. От нас кличуть в мандрівку, пропонують нову роботу, і ми нібито раді пропозиції, аж раптом осягаємо її складність, і так нам не хочеться розлучатися зі звичним комфортом... Це ж треба купувати квиток! А потім носити рюкзак! Це ж буде новий колектив! А як ідеться про розвиток на духовному шляху, то й

поготів.

Отож, ми відступаємо — або ні. І якщо стається друге, то часто завдяки допомозі. Міфологія зображує її як надприродну. У сучасному світі ми ризикуємо втратити розуміння цієї правди, яка аж ніяк не застаріла й у добу штучного інтелекту. І справа не тільки в тому, що під час авіакатастрофи моляться навіть атеїсти. Хай там як ми уявляємо ангелів, у наше життя вони зазвичай приходять у вигляді випадкових перехожих. Янось у грузинському високогір'ї нам довелося довго підніматися розбитою дорогою під зливою, аж місцевий лісоруб не лише завіз нас на вантажівці нагору, а й запросив до своєї хижки, зігрів і забезпечив нам сон у сухому приміщенні. Отакі вони, надприродні помічники в тілах пересічних людей.

Господь заохочує нас іти власним шляхом, який водночас буде і Його дорогою, позаяк це Він нас на неї покликав.

Коли ж виклик прийнято і з допомогою Божого посланця ми беремося до роботи, надходить те, заради чого й відбувається Пригода: розмаїті випробування. Перше з них Кемпбелл представляє як подолання порогу — а радше лютого охоронця входу — зі звичного життя до сфери незвіданого. Ідеться про різноманітні перешкоди. От як описує це Ісус Христос у притчі: «Входьте вузькими дверима, бо просторі ті двері й розлога та дорога, що веде на погибель, і багато нею ходять. Але тісні ті двері й вузька та дорога, що веде до життя, і мало таких, що її знаходять» (Мт 7, 13-14).

Цікаву інтерпретацію цього фрагмента притчі пропонує Ансельм Грюн: «Широка дорога — це не погана дорога, а та, якою ми всі йдемо. Стати людиною — це віднайти свій шлях. Я мушу знайти ті двері, за якими саме та дорога, яка відповідна для мене, де я зможу розвинути дари, дані мені Богом»². Дослідник розвиває метафору: ми мусимо пройти крізь вузький тунель, щоби просуватися далі на шляху свого покликання. Натомість люди часто спиняються перед ним і перестрибують на іншу колію, сподіваючись знайти легший прохід. Отож, «їхня життєва подорож ніколи не виходить на широчінь, ніколи в ту нову землю, в якій вони цілковито будуть самі собою»³.

Господь заохочує нас іти власним шляхом, який водночас буде і Його дорогою, позаяк це Він нас на неї покликав. Такий погляд, підкреслюючи особистий вибір людини, узгоджується з аналізом Кемпбелла, на думку якого подолання порогу можливе лише тоді, коли герой

зрікається своїх інтересів, пов'язаних передусім зі світом чуттєвості, звільняючись від власного еґо, стаючи частиною божества.

Головним випробуванням у Пригоді виявляється крок у пітьму, або ж, як характеризує його Кемпбелл, «стрибок у китове черево». Цей стан логічно продовжує подолання еґоїзму, позаяк передбачає усвідомлення власної хиткості та химерності (тобто гріховності) та необхідності самознищення заради відродження для кращого життя. Звісно, труднощі бувають дуже різними, не обов'язково жорстокими, але іноді вони насправді проводять людину межею.

Одного разу в Албанських горах, вже самі в постатях помічників, ми врятували туриста, який заблукав самотою, легко вдягнений і без запасу їжі, та прийшов на світло нашого вогнища. Цікаво, що був це чеський психотерапевт, який навмисно під час відпустки вигадував ризиковані пригоди, щоби, опинившись на межі життя і смерті, оновити свій погляд на речі і краще лікувати пацієнтів.

Різноманітні випробування чекають на мандрівника на шляху ініціації. То до чого ж прямує він, долаючи численні перешкоди? Кемпбелл називає цей останній етап Пригоди «примиренням із батьком». Знову і знову повторюється цей архетип у міфах і в особистому досвіді мільйонів. Американський учений, наслідуючи інших представників психоаналітичної школи, пов'язує його з моторошним образом людського батька, який мають його діти і який їм належить виправити на шляху дорослішання.

Таке примирення водночас стає поєднанням. У ньому ми відмовляємося від породженого нашою свідомістю хибного образу, який, власне, і є гріхом, коли цим міфічним батьком остаточно виявляється наш Небесний Отець. Лише тоді ми проходимо власний шлях ініціації, дозріваємо як люди, коли спромагаємося зрозуміти Його справжнє милосердя, сховане за маревом наших помилок.

Поки що ця перемога залишається суто особистою. Вона надає нам сил, відкриває очі, відновлює та увічнює. Проте цього замало для того, щоби Пригода остаточно завершилася. Потрібно повернутися у звичайний світ і, завдяки своєму новому статусу, зробити його надзвичайним. Із мандрівки свого життя ми маємо привезти особливий «сувенір», скарб, який несе життя всьому світу. Як пише про це Кемпбелл, герою «належить постати перед суспільством зі своїм руйнівним для власного еґо і рятівним для життя еліксиром і витримати, відповідаючи на запитання, які диктує здоровий глузд, встояти перед непримиренним обуренням і тим, що добрі люди не в змозі його зрозуміти»⁴.

Так після завершення відновлювальної Пригоди починається нова, пов'язана зі зміною світу.

Чи любимо ми повертатися після цікавої мандрівки до повсякденних справ? Із чим ми до них беремося? Хіба лише зі щасливими усмішками на незліченних знімках? Так, наша Пригода, хай чим вона є — подорожжю Карпатами, спортивними змаганнями, духовними реколекціями — насамперед поліпшує нас самих. Але горе нам, якщо її плід ми з'їмо самотою, побоявшись тієї прірви, що пролягла між нашими новими чеснотами і звичаями занепаłego людства. Ми маємо принести себе в дар, явивши в собі образ Бога, і побудити нових героїв стати на шлях власної ініціативи.

КАТЕРИНА РАССУДИНА

30 ЧЕРВНЯ 2026

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**

Примітки

1. Джон Р. Р. Толкін. Володар Перснів. Ч. I. Братство Персня. Астролябія, 2020, с. 65.
2. Ансельм Г'рюн. Тлумачення складних уривків Біблії. Свічадо, 2025, с. 103.
3. Там само, с. 4.
4. Джозеф Кемпбелл. Тисячолікий герой, пер. з англ. Terra Incognita, 2020, с. 235.